

Тетяна Савічівна Дардан,
учитель початкових класів
Тернопільської обласної експериментальної
комплексної школи мистецтв ім. І. Герети
м. Тернопіль, Україна

УДК 37.015.311

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ТА ОБДАРУВАНЬ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Автор статті розкриває способи розвитку одареності ребенка в початковій школі при допомозі інноваційних методів навчання, які використовуються в Інтернеті. При підготовці до уроку використовує проблемні ситуації, які сприяють розвитку здібностей у молодших учнів.

Ключевые слова: креативність, духовність, одареність.

The author of this article reveals the development of giftedness in the primary school by means of innovational methods of education, which are used in the internet. While preparing to the lesson the problem situations are used that contribute to develop talent at prime-school pupils.

Key words: creativity, spirituality, giftedness.

Духовне життя дитини
повноцінне тільки тоді,
коли вона живе у світі гри, казки,
музики, фантазії, творчості.
(В. Сухомлинський)

Сучасна українська освіта орієнтована на умови демократії ринку, нові інформаційні технології. В Україні дуже часто впроваджуються інноваційні методи, нові освітні проекти, програми, засновані на передовому досвіді західної освіти. Таким чином швидко збагачується українська освіта новим досвідом, підходами, освітніми технологіями та методами, що покращують якість навчання, дають змогу виявити та розвинути здібності, обдарування молодших учнів.

Використання різних прийомів та методів суттєво змінює, збагачує та розвиває навчальний процес сучасної школи, змінює традиційні підходи до навчання молодших учнів.

Людина народжується двічі – фізично і духовно. Біля її духовної колиски стоїть вчитель. Він допомагає маленькій особистості творити гармонію через усвідомлення істини, краси, добра засобами багатого слова. Вчитель повинен володіти живим словом не лише з метою інформування, переконання, спонукання, а й звеличення душі, прищеплення високих моральних якостей і духовних цінностей. Вчитель

повинен бути інтелектуалом, філософом, оратором, наставником, творцем. Це дар, що потрібно заслужити важкою працею серця, розуму та душі.

К. Пустовський писав, що кожна мить, кожне слово, кожна думка – це золоті крихти, що необхідно збирати десятиліттями, щоб потім перетворити у сплав і викинути з нього свою «золоту квітку». Якими будуть уроки вчителя, залежить від багатьох факторів: життєвого й методичного досвіду. Але в одному можна бути впевненим: лише творець може виховати творця. Тільки особистість, яка володіє педагогічною майстерністю, сміливістю у виборі форм і методів педагогічної діяльності, здатна вплинути на формування духовного світу учня та виявити здібності, обдарування молодших учнів.

Часто учні на уроках є пасивними, механічно записують, а потім бездумно відповідають, репродукуючи те, що їм «надиктував» учитель. Вони розглядають знання як щось застигле, що потрібно «вкласти» в голову. Поки вчитель не створить творчу атмосферу, що сприятиме активному залученню до процесу

навчання, учні молодших класів не зможуть вільно міркувати, висловлювати припущення, встановлювати їх очевидність або безглуздість, у них не відкриваються таланти та обдарування.

Розкрити природні здібності, знайти своє місце в житті, ставити значущі цілі й досягати їх дозволяє творча діяльність. Ранній початок знань з розвитку творчих здібностей та обдарувань робить подальше навчання доцільним. Усвідомлене, цілеспрямоване використання творчого мислення забезпечує особистості можливість досягти бажаного результату, самореалізуватися. Творча особистість – це учень, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального. Для творчої особистості творча діяльність є життєвою потребою, а творчий стиль поведінки – більш характерний. Головним показником творчої особистості, її ознакою вважають наявність творчих здібностей людини, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання. Творчими є ті здібності та обдарування, які пов'язані з творінням нового, оригінального продукту/продукції, з пошуком нових засобів діяльності та є умовою успішного виконання.

Щоб досягти успіху вчителю потрібно правильно формувати цільову настанову, довести загальне поняття, звертати увагу на новизну вивченого матеріалу, активізувати сприйняття, а також підвищувати темп уявних операцій, звертати увагу на глибину усвідомлення, разове сприйняття, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Важливе місце у розвитку обдарувань дитини посідають здібності, що забезпечують продуктивність праці з інтелектуальним навантаженням. Серед них С. Сисоева назвала такі здібності: проблемне бачення; здібності до висування гіпотез, оригінальних ідей і здатність до виявлення протиріч; уміння аналізувати, інтегрувати, синтезувати інформацію; пошуково-претворювальний стиль мислення; здатність до дослідницької діяльності; дивергентність мислення.

Дивергентне мислення можна долучити до психічних процесів. Це такий тип пошуково-проблемного стилю мислення, що характеризується швидкістю, гнучкістю, оригінальністю. Воно забезпечує успіх дитини в самостійному процесі творчості. При цьому потрібно пам'ятати про неповторну індивідуальність кожної дитини.

Важливим є спілкування, співпраця з учнем. Генрі Фонд писав: Зібратись разом – це початок, Триматись разом – це прогрес, Працювати разом – це успіх!

Тому ми намагаємось у своїй діяльності застосовувати оптимальні інтерактивні технології, що проєктували б креативні якості особистості учня: фантазію, натхнення, ініціативу, нестандартність, непересічність, наявність власної точки зору. Із цією метою поєднуємо різні предмети освітнього та мистецького циклу.

Для реалізації творчої особистості використовуємо освітній простір нашого навчального закладу, який працює за модульною структурою, що допомагає розвинути креативність мислення та виявити обдарованість

у кожної дитини. З цією метою поєднуємо різні види завдань (учні не отримують готових істин), спонукаємо самостійно мислити, вирішувати різні проблеми. Готуючись до уроків, продумуємо матеріал таким чином, щоб тематика уроку була об'єднана спільною темою. Намагаємось сформувати в дитині цілісність сприйняття навколишнього світу, викликати бажання до пізнання, дати змогу осмислено засвоїти нову інформацію, здобути самостійно нову наукову інформацію, збагатити словниковий запас, розвинути мислення.

Під час організації навчально-виховного процесу враховуємо складові творчої активності та обдарувань кожної дитини:

- допитливість, творча зацікавленість характеризують стійку потребу особистості у знаннях, в оволодінні новими способами діяльності, що виявляються в цікавості розуму, прагненні глибше пізнати те, що спостерігається або аналізується, а також у постановці питань;

- почуття захопленості, емоційний підйом, радість відкриття, винахідливість характеризують більш типові емоційні надбання особливості у творчій діяльності;

- прагнення до творчих досягнень проявляється у бажанні особистості краще виконати творче завдання в новій ситуації, тобто у прагненні не зупинятись на досягнутому, а йти далі;

- визнання успіху у творчій діяльності;

- почуття обов'язку, відповідальності під час виконання творчих завдань характеризується тим, наскільки учень здатний ефективно вирішити протиріччя між особистими та суспільними інтересами;

- особисту значущість творчої діяльності характеризують спрямованість учня, його установки, місце творчої діяльності в системі ціннісних орієнтирів особистості;

- прагнення до самоосвіти, саморозвитку творчих здібностей та обдарувань характеризується сукупністю внутрішніх спонукань, установок особистості, спрямованих на розвиток творчих здібностей на основі цілеспрямованої, самокерованої діяльності.

На уроках мотивуємо розвивати такі творчі вміння учнів:

- аналізувати проблемні ситуації;

- формувати гіпотези, ставити близькі та далекі цілі;

- самостійно здійснювати узагальнюючі висновки, виділяючи головне;

- самостійно конструювати об'єкти зі знайомих елементів;

- знаходити нестандартні рішення проблеми;

- бачити та формувати проблему;

- формувати задачу та мету;

- швидко знаходити потрібну інформацію;

- бачити конкретні ситуації;

- приймати рішення;

- прогнозувати та передбачати;

- об'єднувати полярні явища, знаходити спільне.

Це впливає на розвиток креативного мислення та забезпечує можливість виявити обдарованість кожної дитини.

Для реалізації моделі розвитку креативності та виявлення обдарованості застосовуємо оптимальні інтерактивні технології, які б проектували креативні якості особистості учня: фантазію, ініціативу, натхнення, нестандартність, непересічність, наявність власної точки зору. Застосовуємо такі технології: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Дерево рішень» тощо.

Реформування сучасної середньої освіти полягає в тому, щоб дбайливо плекати нові таланти, створюючи умови для розвитку та виявлення обдарованості.

Розвиток творчого потенціалу, формування особистості – одне з важливих завдань сучасних загальноосвітніх навчальних закладів. Від сучасної людини вимагається креативність мислення, тому і ЗНЗ повинні бути гнучкими, творчими, цікавими для підростаючого покоління. Ми впевнені, що креативність дається кожній без винятку людині. Від сучасного вчителя вимагається шукати нові ефективні та прогресивні форми, методи навчання, що відповідатимуть новим стандартам освіти. Позитивне навчання, вихованість та креативну, обдаровану особистість можна отримати у співпраці вчителя, сім'ї, суспільства.

Для проявів творчості потрібна невимушена атмосфера, що не має обмежень. Формування креативності особистості починається в початковій школі. Її виявлення та розвиток повинен проходити в позитивній атмосфері творчості. Для цього необхідно застосовувати інноваційні методи, яким є метод проекту. Цей метод виник у XVI столітті. У Римській Вищій Школі з успіхом цей метод доповнювався елементом «конкурсу», який ми використовуємо нині у практиці досить часто. Цей елемент дає можливість молодшим учням застосовувати отримані знання для самостійної творчості.

З середньовічних часів збереглися та залишились актуальними три ознаки методу проектів: 1) отримання знань учнями в процесі виконання проекту; 2) залучення фактів дійсності під час практичного розв'язання задач в умовах, наближених до реального життя; отримання конкретного продукту/продукції, що передбачає застосування знань з різних галузей науки з метою досягнення запланованого результату.

Справжній проектний рух реформувався у XIX–XX ст. з технічного в загальний метод навчання, який пропагував створення нової середньої освіти з орієнтацією на дитину. Першим його проповідником та реалізатором був американський педагог і філософ Джон Дьюї. У своїй концепції змісту освіти він вбачав орієнтацію на природний розвиток вроджених якостей дитини, давши цьому явищу назву «Школа майбутнього». Американські педагоги (його послідовники) В. Кілпатрік, Е. Паркхерст активно розвивали його теорію, враховуючи життя демократичного суспільства. На їхню думку, середня освіта має виховувати вільних громадян. Дж. Дьюї, заснувавши «елементарну школу» в Чикаго для майбутніх учителів, розробив модель навчального процесу з такими ознаками:

- реальність навчального матеріалу;
- цілісність (об'єднання у навчальній діяльності фізичних, розумових, емоційно-вольових якостей дитини);

- діяльнісний підхід у навчанні (введення в програму проектів);
- проблемність у навчанні – обов'язкова умова розвитку самостійного та критичного мислення;
- ігрова діяльність як важливий засіб виховання учнів;
- уява та інтерес як важливі фактори навчання та виховання.

Його методика орієнтована на інтереси дитини. Вона буде дієвою тоді, коли вона підпорядковується схильностям дитини та уникає примусу.

Послідовник Дж. Дьюї В. Кілпатрік запропонував спосіб побудови освіти, у центрі уваги якої знаходиться проектна діяльність, заснована на засадах «природних законів освіти».

Сучасна освіта вимагає комплексного підходу, використання різних прийомів та методів. На початку 30-х років минулого століття у вітчизняній педагогіці метод проекту розглядався як засіб:

- всебічного проектування розуму та розвитку мислення;
- розвитку творчих здібностей;
- формування самостійності та підготовки учнів до самостійної трудової діяльності;
- підготовки вихованців до професійної діяльності;
- злиття теорії і практики навчання.

На десятиліття цей метод був забутий. Нині він є актуальним. У ЗНЗ під час навчання використовують різні прийоми та методи, щоб показати дитині міжпредметні зв'язки, встановити цілісність навколишнього світу, враховуючи інтереси та схильності дитини. Пріоритети змінилися, змінилися і вимоги до освіти, вчителя.

Отже, метод проектів – це відкрита педагогічна система, що містить певну сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організаційного та цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості учня. Цей метод, як педагогічне явище, має багату та складну історію становлення. Він дозволяє створити основу для організації успішної практики його впровадження в умовах сучасних ЗНЗ в Україні, де акцент у навчанні переноситься на особистість дитини, розвиток її креативності.

Творча проектна діяльність, як культурна форма, що використовує філософські, культурні та психолого-педагогічні знання, історично сформувалася унаслідок переходу від проектування матеріальних проектів до проектування систем діяльності. За сутністю – це навчання та виховання.

О. Чечель, О. Землянська, О. Коберник зазначали, що метод проектів – це:

- спосіб пізнання явищ природи та суспільства;
- шлях, спосіб просування до істини, очікування результату;
- спосіб організації критичного та теоретичного засвоєння дійсності;
- система послідовних дій людини, спрямована на досягнення результату, що відповідає поставленій меті;

- сукупність певних правил, прийомів, норм пізнання та дії.

Цей метод, який ми застосовуємо на практиці, спрямований на формування в учнів певної системи інтелектуальних і практичних умінь, комплексний метод навчання, педагогічна технологія, система навчання, пізнання.

У практичній діяльності метод проектів є інновацією, мета якої – створення для дитини умов, за яких вона оволодіває вміннями активно здобувати, оновлювати та розвивати знання, може їх творчо застосувати. Особисто орієнтований підхід, сприятливе середовище, що забезпечує процес самопізнання і самореалізації особистості, розвиток її індивідуальності і доповнює метод проектів. Цей метод передбачає та виконує дидактичні, пізнавальні, виховні, соціалізуючі функції, що конкретизуються в завданнях та вправах. Разом з тим, ми користуємося дидактичними принципами серед яких можна виділити: продуктивність; технологічність; саморозвиток; опора на суб'єктивний досвід дитини, набутий у процесі сприймання і розуміння навколишнього світу, зв'язку з реальним життям; співробітництво та партнерство для досягнення спільної мети; розвиток креативності, що формує особистісні якості.

Головною метою проектною діяльності є здатність учнів самостійно здобувати знання та розвиток пізнавальних потреб. Для вирішення потреб проектною діяльності необхідні такі умови:

- цілеспрямованість;
- мотиваційне середовище;
- урахування вікових особливостей;
- психологічний комфорт;
- творче середовище.

Зміст проектною діяльності – це мотиви, цілі, засоби, за допомогою яких відбувається ця діяльність.

О. Леонт'єв та С. Рубінштейн, досліджуючи цю проблему, зробили висновок, що це складний психічний процес, який залежить від мотивів та цілей діяльності або його мотив, що у свідомості та мисленні передбачає результат та способи досягнення. Проектна діяльність базується на засадах особистісно орієнтованого навчання. У свою чергу педагогічна діяльність знаходиться у взаємозв'язку з цілями учнів. Інтегруючою ланкою в цьому випадку є готовність учнів адаптуватись до навколишнього соціоприродного середовища, самовиявлення, самореалізації.

На нашу думку, більшості вчителям потрібно частіше застосовувати такі методи навчання, оскільки вони забезпечують вагомих та помітний результат. Адже ми ростимо людину нової генерації, людину духовну, креативну, обдаровану.

Використані літературні джерела

1. *Проценко О.* Розвиток здібностей та обдарувань у дошкільників / О. Проценко. – К.: Шкільний світ, 2011.
2. *Андрєєв Я.* Метод проектів на уроках / Я. Андрєєв // Відкритий урок». – К. – 2010. – № 12.
3. *Пересулько Т.* Сенкан на уроках української / Т. Пересулько // Відкритий урок. – К. – 2010. – № 3.
4. *Шевченко О.* Творчі здібності учнів на уроках і в позакласний час / О. Шевченко // Відкритий урок. – К. – 2010. – № 3.
5. *Ткаченко М., Громовий В. Пушкін О.* / М. Ткаченко, В. Громовий // Відкрита педагогічна школа. – К. – 2008.
6. *Розробки, технології, досвід* // Відкритий урок. – К. – 2005. – № 12.
7. *Амоношвілі Ш.* Балада про виховання / Ш. Амоношвілі // Відкритий урок. – К.: Пляда. – 2008. – № 1–2.

